

ਅੱਜ ਦਾ ਸ਼ਬਦ

ਖਾਰੀ

ਖਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਾਨਿਆਂ ਜਾਂ ਖਜੂਰ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਟੋਕਰੀ। ਜਦੋਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਕਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਪਾ ਕੇ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੱਕ ਕੇ, ਹੋਕਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਸਮਾਨ ਵੇਚ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਖਾਰੀ ਜਾਂ ਖਾਰੇ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਵਟਣਾ ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ 'ਖਾਰੇ ਚੜ੍ਹਣ' ਦੀ ਰਸਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।



ਖਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਖਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ:- ਦਾਲ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਰੀ ਹੈ।

ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਾਹਿਤ-ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਸੂਫੀ ਕਵੀ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਇਸ਼ਕੇ ਦੀ ਸਿਰ ਖਾਰੀ ਚਾਈਆ, ਦਰ ਦਰ ਦੇਨੀ ਆਂ ਹੋਕਾ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਕਹੈ ਹੁਸੈਨ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ਦਾ, ਲੱਧਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਝਰੋਖਾ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸ਼ਬਦ

ਪਰਾਗਾ

ਟੰਬਿਆਂ , ਸੰਲਘਾਂ ਤੇ ਤੰਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪਿਤ ਵਿੱਚ ਖਿਲਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਲਾਂਗੇ (ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੱਟੇ ਗਏ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਬੂਟੇ) ਨੂੰ ਪਰਾਗਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭੱਠੀ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰੀ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਾਗਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਓਨੀ ਮਾਤਰਾ ਜਿੰਨੀ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਤਲੀ ਜਾਂ ਭੁੰਨੀ ਜਾ ਸਕੇ।



(ਉਕਤ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਭੱਠੀ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਇੱਕ ਪਰਾਗਾ ਹੈ)

ਬਾਰੂਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ:

ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਭਾਤਾ,
ਨੀ ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗਾ ਭੁੰਨ ਦੇ
ਭੱਠੀ ਵਾਲੀਏ।
ਭੱਠੀ ਵਾਲੀਏ ਚੰਬੇ ਦੀਏ ਡਾਲੀਏ
ਨੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗਾ ਭੁੰਨ ਦੇ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸ਼ਬਦ

ਅਟੇਰਨ

ਅਟੇਰਨ ਗਲੋਟਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਟੇਰਨ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਹੈ ਅਟਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਭਾਵ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ। ਹੱਥ ਦੀ ਅਰਧ ਘੁਮਾਓ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਅਟੇਰਨ ਉੱਪਰ ਵਲ ਕੇ ਚਰਖੇ 'ਤੇ ਕੱਤੇ ਸੂਤ ਦੇ ਗਲੋਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।



ਇਹਨਾਂ ਅੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਰੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸੂਤ ਨੂੰ ਦੂਹਰਾ-ਤੀਹਰਾ ਜਾਂ ਚਾਰ-ਲੜਾ ਕਰਕੇ ਖੇਸ / ਦਰੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਅਟੇਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖੇਡ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਅਟੇਰਨ ਵਰਗੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਖਾਕਾ ਵਾਹ ਕੇ ਗੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖੀਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।